

Vývoj antitrustu na pozadí širšího cílového regulačního zmatení

Bejček, J.*

BEJČEK, J.: Vývoj antitrustu na pozadí širšího cílového regulačního zmatení.**/ Právní obzor, 108, 2025, č. 6, s. 511 – 527. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2025.6.01>

The evolution of antitrust amidst the background of broader target regulatory confusion. Antitrust law naturally brings about a clash of different views on the role of the state in the economy. On one side are liberals who oppose any regulation of competition, and on the other are those who strongly support government intervention. Both sides have their supporters, but neither has provided solid scientific evidence to fully back up their arguments. Recently, EU competition policy has started to reflect broader social goals as well. However, many of these goals are not the main purpose of antitrust rules—they are more like positive side effects. The main focus should remain on maintaining a healthy competitive environment. Antitrust rules shouldn't be used as a political tool to achieve other goals that are better handled through direct regulation. Of course, every area of law has to evolve as society changes. But even so, it should keep its core purpose and not turn into a system that tries to manage every small issue in detail.

Key words: antitrust; neo-brandeisianism; sustainability; new competition tools; gender fallacy

JEL Classification: K20, K21

Úvodem

V příspěvku se zamýšlím nad některými koncepčními problémy, s nimiž se potýká antitrustová regulace u nás i ve světě. Jde však jen o jeden z projevů širšího jevu. Stále se množící počet, šíře a hloubka různých regulací (včetně té antitrustové) je nejen reakcí na rostoucí společenskou entropii, ale také nechtěným důvodem jejího růstu. S cílem nebudit dojem nečinnosti ve střetu s nejrůznějšími současnými výzvami se šíří pseudo-doporučení na „léčbu“, a to v podobě laciného mediálního klišé tzv. hodnotové politiky a hodnotového práva. V pozadí stojí snaha některé aktuálně „žádoucí“ cíle a hodnoty preferovat na úkor jiných, resp. ty tradiční označit za překonané či dnes již podřadné.¹

* Prof. JUDr. Josef Bejček, CSc., Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra obchodního práva v Brně.

** Příspěvek byl přednesen na mezinárodním vědeckém sympóziu Právo, Obchod a Ekonomika, které se konalo ve dnech 22. – 24. 10. 2025 na Štrbském Plese.

¹ Tak se např. zdůrazňuje nutnost zpružnění antitrustové regulace v reakci na mnohačetné změny ve společnosti a v ekonomice, u nichž trh selhává, protože neumí vyřešit negativní externalitu; mluví se o hledání

Jako by politika a právo právě takové („hodnotové“) vždýcky nebyly samotnou svojí podstatou. Vždy přece prosazovaly hodnoty a zájmy, někdy sporné, podivné, pojeté v různé míře prosazování individualismu či kolektivismu, (anti)humanismu a (anti)demokratismu.

Nejde ani dnes o nic nového pod sluncem, ale jen o novou verzi „nátěru“ odvěkého ideového střetu, jen s použitím jiných aktuálních prostředků k dosahování jinak nazvaných zástupných cílů. Již delší dobu² se dá například pozorovat snaha o nahrazení parametrické regulace prosoutěžního prostředí politickým prosazováním konkrétních krátkodobých cílů. Dnes např. pod takovými programovými hesly jako „Clean, Just and Competitive Transition“, což je oficiální název portfolia příslušné eurokomisařky Ribery, namísto dřívějšího názvu „komisaře pro soutěž.“ Samotné slovo „soutěž“ v názvu portfolia schází a soutěž je očividně podřízena něčemu jinému. Právo se tak stává jakousi převodovou pákou konkrétních politik, kvůli jejichž dosažení se instrumentalizuje a ohýbá,³ namísto toho, aby se dosahování těch cílů řídilo obecnými pravidly, která by právní regulaci nezbavovala jejího smyslu coby obecného právního rámce.

Z celého vějře problémů, s nimiž se potýká současná veřejnoprávní úprava ochrany soutěže, vybírám brizantní diskusi o samotných cílech antitrustu (oživení neobrandeisiánského směru v diskusi s ordoliberalním pojetím antitrustu). Od svého hlavního cíle, jímž tradičně bylo udržení funkční soutěže v zájmu ochrany spotřebitelského bla-

nové „teorie újmy“, zahrnující i dříve nezdůrazňované hodnoty (mj. sebeurčení jednotlivců či těžko uchopitelné mezigenerační a mezinárodní spravedlnosti). Srov. PODSZUN, R. *Das Leitbild des wertgebundenen Wettbewerbs*. WuW 2024, Nr. 10, s. 507 n. V příspěvku využívám i některé pasáže z mých kapitol použitých v kolektivní monografii KUPČÍK, J. a kol. *Moderní soutěžní právo a ekonomie*. Praha : C. H. Beck, 2024, 854 s.

² Nepříznivě zapůsobila např. snaha bývalého francouzského presidenta Sarkozyho na Lisabonské mezivládní konferenci již v červnu 2007 zřici se při budoucích reformách smluvního systému EU „nezkreslené soutěže“ jakožto cíle Evropských společenství. Směřovalo by to evidentně k posílení odvětvově politických a národně egoistických změn na úkor hodnoty funkčního společného trhu, pro nějž je ovšem soutěž mezi podniky naprosto zásadní. Šlo jen asi o neuváženou (nebo možná i „uváženou“ jako „zkušební balonek“) politickou deklaraci, motivovanou snahou o zvýšení odvětvově politických a národně egoistických snah velkých států na úkor funkčního společného trhu. Na praxi národních ani komunitárních soutěžních úřadů a soudů se však naštěstí nic nezměnilo. Britké odmítnutí těchto destruktivních snah viz RITTNER, F. *Der – unverfälschte – Wettbewerb: Grundlage und Ziel der EG*, WuW 2007, Nr. 10, s. 967. Podobnou motivaci asi měl (a „hodnotovou recidivu“ představoval) rozruch kolem fúze Alstom/Siemens, neschválené Evropskou komisí v únoru 2019. Francouzská a německá vláda intervenovaly politicky razantně proti onomu rozhodnutí s argumentem, že by schválení fúze bývalo mohlo vytvořit silné evropské hráče, konkurenceschopné na světovém trhu vysokorychlostních vlaků, zkráceném přítomností konkurentů podporovaných cizími státy. Politické návrhy směřovaly tehdy dokonce k přeformování strukturálního rámce přezkumu fúzí. Evropská rada jako bytostně politický orgán podle nich bývala měla dostat pravomoc zvrátit rozhodnutí Komise o neschválení fúze. Srov. Lexology LIDC, 15. 12. 2020: *European industrial policy vs. European competition law: what's the direction of travel?* Dostupno na <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e8b369e1-66e3-412a-b592-16cc-c2e65541>. Naštěstí z těchto návrhů sešlo. Nicméně recidiva není vyloučena. Německý kancléř Merz nedávno kritizoval právě kvůli této kauze evropskou kontrolu fúzí. Ve skutečnosti se však Alstomu i Siemensu daří v železničním odvětví dobře i přes neschválenou fúzi. Máme tak v EU nepřekvapivě dva konkurující si „šampiony“ a obávaná čínská konkurence, hlavně kvůli níž se evropští rivalové chtěli původně spojit, prý výrazně zaostává. Srov. MUNDT, A. *Bonn, Brüssel, Washington – Wohin geht das Wettbewerbsrecht?* WuW 2025, Nr. 3, s. 121.

³ Dřívější „móda“ MEA a „ad hocismus“, které dnes již poněkud vychladly.

hobytu, se má antitrust posouvat k plnění nejrůznějších rádoby progresivních společenských cílů, jako např. tzv. celkové (nejen environmentální) udržitelnosti nebo genderové vyváženosti, byť by se to mělo stát za cenu ztráty jeho vlastní funkčnosti. Antitrust by se tedy měl používat jako jakýsi rychle mobilizovatelný a vcelku univerzální nástroj k použití namísto toho, aby se promyšleně a pracně přijímaly specializované a vyvážené veřejnoprávní regulace k dosažení specifických společenských cílů. Tento vývoj pokládám za potenciálně nebezpečný a nedoporučeníhodný. Dokládám to jen na několika konkurenčních hodnotově společenských cílech, jimž by se neměla funkčnost antitrustu obětovat.

1. Antitrust jako nástroj právní regulace, ale i její objekt

1.1 Politické přetahování mezi neoklasickým a neobrandeisiánským antitrustem

Evropské soutěžní právo zaznamenalo velký rozkvět v 70. a 80. letech 20. století v souvislosti s posilováním snah o evropskou integraci a jednotný trh, fungující v podmínkách svobodné soutěže. Tyto cíle se považovaly za slučitelné a sledovaly se současně. Neoliberální akcenty a vyzývání svobodných trhů zesílily v 90. letech minulého století zejména v reakci na rozpad tzv. reálně socialistických režimů ve střední a východní Evropě. Evropské soutěžní právo bylo druhém intelektuálně ideového obohacení nově se utvářejících tržních ekonomik a výrazně k jejich vývoji přispělo. Jejich soutěžní právo se významně harmonizovalo na základě asociačních dohod ještě před budoucím formálním přistoupením k ES.⁴

Neoklasické pojetí hospodářské soutěže, kladoucí důraz na její svobodu a pokládající soutěž za cíl sám o sobě, nebylo nikdy slepě přijímáno kvůli slepé víře v až mýtické autoregulační schopnosti trhu, které přitom v historii opakovaně selhávaly. V USA se za prezidentství R. Reagana politicky výrazně prosadila neoliberální tzv. Chicagská škola (v čele s R. Borkem, G. Beckerem, R. Posnerem, G. Stiglerem, F. Easterbrokem, H. Demsetzem). Ta odmítala vícečetnost sociálně ekonomických cílů soutěžního práva a stavěla se jen za zvýšení celkového a spotřebitelského blahobytu a zvýšení efektivnosti jednotlivých podniků na základě ekonomické analýzy. Bývá někdy označována za proponenta sociálního darwinismu propagujícího přežití těch nejschopnějších. Zásahy státu do tržní struktury se striktně odmítaly. Tato škola tak vlastně rezignovala na společenskopolitický cíl kontroly moci prostřednictvím hospodářské soutěže a používala nejasně definované pojetí efektivnosti založené na selektivních empirických datech. V popředí stála mikroekonomická efektivnost jednotlivého podniku a ordoliberalní myšlení o širších společenských funkcích soutěže bylo potlačeno.⁵ Propagovala se širokospektrální ekonomizace pohledu na svět. Tendence k prosazování tzv. více ekonomického

⁴ Srov. ŠMEJKAL, V. *Soutěžní politika a právo Evropské unie 1950 – 2015*. Praha : Leges, 2015, s. 161 n.

⁵ Srov. SCHMIDT, I. *Wettbewerbspolitik und Kartellrecht*. 7. Aufl., Stuttgart: Lucius & Lucius, 2001, s. 23.

přístupu k soutěžnímu právu zaměřenému na maximalizaci okamžitého spotřebitelského prospěchu, které se přenesly i do Evropy, se nepochybně inspirovaly tímto myšlenkovým směrem.⁶

Oponentní pozici představovala tzv. Harvardská škola (P. Areeda, H. Hovenkamp, L. Sullivan), jež se vyvíjela v interakci se školou chicagskou a v reakci na její úzce ekonomizující přístup. Na rozdíl od ní zdůrazňovala mnohem větší počet ekonomických i mimoekonomických cílů soutěžního práva v delším časovém horizontu nežli okamžitý či krátkodobý spotřebitelský blahobyt (mj. rozdělovací spravedlnost, suverenity a sebeurčení spotřebitele, technický pokrok, decentralizaci hospodářské moci) a stavěla se (v opozici ke škole Chicagské) za státní soutěžní politiku vůči koncentracím podniků.

Někteří komentátoři konstatují, že antitrustové orgány v USA potřebují velkou dávku adrenalinu, aby se probudily ze zakletí Chicagské školy, kvůli němuž nezabránily velkým technologickým společnostem v akvizicích stovek firem a začínajících podniků (startupů), z nichž některé bývaly mohly vyrůst v jejich významné konkurenty.⁷

1.2 Aktuální vývoj a směřování

V dnešní době se tento „liberálně-sociálnější“ směr myšlení prezentuje (L. Khan,⁸ T. Wu, J. Kanter) jako tzv. neobrandeisiánské hnutí,⁹ tvrdící, že koncentrace soukromé ekonomické moci je nebezpečná z ekonomických, politických a sociálních důvodů. Tento „postchicagský“ tábor se přimlouvá se za to, aby se za pomoci antimonopolního práva zlepšila přespříliš koncentrovaná struktura trhů, které narušují či vylučují konkurenci, vedou k nerovnosti příjmů, narušují práva spotřebitelů, negativně ovlivňují zaměstnanost a mzdy apod. Antitrustové právo se chápe i politologicky a konstitucionalisticky a pokládá se za podstatnou součást demokratického politického systému. Zdůrazňuje se známá skutečnost, že žádné „neutrální“ antitrustové právo neexistuje a že pravidla i praxe soutěžního práva jsou vždy věcí politického rozhodnutí.¹⁰ Antitrustové právo se ovšem na druhé straně může „rozpustit“ kvůli své politicky proponované služebnosti ve

⁶ Tzv. modernizace soutěžního práva a uplatňování tzv. více e ekonomického přístupu k antitrustu na přelomu tisíciletí nezaprou právě tuto inspiraci.

⁷ Tak GILBERT, R. J. *The American Innovation and Choice Online Act: Celler-Kevauser*. Concurrentialiste, <https://www.networklawreview.org/gilbert-innovation-choice-act/>. Občas se v této souvislosti používá neblahé spojení se slovem „revoluce“. Srov. FRANCIS, D. *Reflections on the revolution in antitrust*. Journal of Antitrust Enforcement, 2023, Nr.11, s.185 n. Uvážlivější komentátoři hovoří neexaltovaně spíše o „reformě“. Srov. Fox, E. *The battle for reform of US antitrust law*. Journal of Antitrust Enforcement, 2023, 11, s. 179 n. O „revoluci“ v antitrustu (pro změnu revoluci „Reaganově) se ostatně hovořilo i před čtyřiceti lety, při ideovém a politickém pohybu protisměrném (srov. tamtéž, s. 182).

⁸ KHAN, L. *The New Brandeis Movement: America's Antimonopoly Debate*. Journal of European Competition Law and Practice, 2018, Nr. 9, s. 131.

⁹ Jeho odpůrci je posměšně označují jako „hipsterský antitrust“. Jméno Louise Brandeise, soudce Nejvyššího soudu Spojených států amerických z počátku 20. století, se používá kvůli soudcovu odsudku ekonomické koncentrace, kterou označil za „prokletí velikosti“. Brandeis pokládal monopoly z jejich samotné podstaty za škodlivé pro blaho zaměstnanců a inovace v podnikání.

¹⁰ Tak FRANCIS, D. op. cit., s 187.

prospěch široce pojímané „sociální spravedlnosti“, resp. tzv. „sociálního rozměru soutěžního práva“¹¹.

Popírá se jednostranná orientace soutěžního práva na spotřebitelský blahobyt prosazovaný Chicagskou školou. Širší sociální a jiné ohledy bere v současnosti za vlastní (ve zřejmé inspiraci neobrandeisiánským myšlením) i soutěžní politika a rozhodovací praxe EU. Tento „sociálnější antitrust“ se však nedá – ani přes některé excesivní tendence – zbrkle a zjednodušeně diskvalifikovat jen jako přehnaně ambiciózní nástroj k dosahování všemožných sociálních cílů typu snižování nerovnosti nebo vyvážení pracovních příležitostí. Naopak jsou si jeho zastánci vědomi toho, že antitrust je třeba opět zaměřit na struktury a na širší soubor opatření k hodnocení tržní síly a opětovně jej zacílit na soutěžní proces¹² a vrátit se k jasnějším pravidlům (k normativně systémovému přístupu¹³, resp. ke „zdravému rozumu“) namísto rozhodování podle nejasných a sporných ekonomických modelů budoucích cenových dopadů.

V tomto kontextu se ordoliberalní antitrust založený Franzem Böhmem¹⁴ a vycházející z proslulé formule „zajištění svobody prostřednictvím omezení svobody“ shoduje s obavou neobrandeisiánců z „excesivní velikosti“, která svobodu na trhu podryvá nebo ničí a jež nepředstavuje jen ekonomický, ale i politický problém. Koncepční střet se však nevede o to, zda je excesivní velikost škodlivá, ale o prostředky, jak s ní bojovat – jestli státně administrativními plánovacími zásahy a cenovou politikou, nebo spíše soutěží, tedy tím „nejgeniálnějším nástrojem v dějinách ke zbavení moci“ (F. Böhm), resp. (obvykle) nějakým pragmatickým kompromisem.¹⁵

Současné peripetie soutěžní politiky ve vztahu k technologickým gigantům vedou k dramatickému vývoji ve střetu mezi aktivismem a zdrženlivým konzervatismem. Některé návrhy na obranu proti jejich rostoucí hospodářské (a postupně se politizující) moci (ex ante regulace zakázaného nekalého jednání¹⁶) v Evropě již platí.

V poslední době sílí hlasy po posílení specifických odvětvových regulací a po odstranění umělé dělby na zásahy *ex ante* a reakce *ex post*. Soutěžeschopnost a férovost na digitálních trzích se dá podle nich docílit nikoliv *jen* předběžnou regulací, *nebo* násled-

¹¹ Termín používá např. LIANOS, I. „Polycrisis“ and the changing „Life“ of Competition Authorities. WuW 2024, Nr. 2, s. 62.

¹² Srov. KHAN, L. op. cit., s. 131.

¹³ Požaduje se návrat k širšímu využívání normativních hledisek a odklon od analýz dopadů „případ od případu“ ve prospěch „robustních domněnek nezákonnosti“ – srov. FRANCIS, D., op. cit., s. 186.

¹⁴ BÖHM, F. *Das Problem der privaten Macht*. Die Justiz, 1927, Bd. III, s. 324 – 345.

¹⁵ V reakci na situaci, kdy si úzká technologická podnikatelská elita začíná osobovat politickou moc a začíná státům „přerůstat přes hlavu“, kdy se množí nejrůznější ekologické a sociální externality hospodářských rozhodnutí a vzrůstá nedůvěra v tržní samoregulaci, se evidentně modifikují i proporce mezi přímou administrativní odvětvovou regulací a všeobecnou úpravou soutěžního prostředí antitrustovými předpisy. Srov. mj. trend zavádění tzv. nových soutěžních nástrojů, které mají za cíl podchytit možná ohrožení soutěže již preventivně (srov. ŠMEJKAL, V. *Jednotný trh plný nových soutěžních nástrojů*. Antitrust 2025, č. 1, s. 11 – 16). A navíc i samotná aplikace antitrustového práva do sebe „vtahuje“ prosazování širších aktuálních společenských cílů a priorit.

¹⁶ Ta se chápe jako nový standard neobrandeisianismu, zaváděný již dříve ve Federal Trade Commission v USA – srov. LAMBERT, T. A.: *Neo-Brandeisianism: A Policy at War With itself*. The Journal of Corporation Law 2024, Vol. 49, N. 2, s. 347 n.

nými zásahy proti subjektům chovajícím se protisoutěžně, ale *kombinací* obou způsobů intervence. Za překonané se pokládají snahy zachovat jedinou soustavu hodnot (orientace antitrustu jen na spotřebitele, nebo na soutěž, nebo na obojí) a klade se důraz na souběžné sledování více hodnot. Má jít o přechod k regulačnímu překryvu, který se projevil v Nařízení DMA¹⁷ a jenž by se měl do budoucna stát pravidlem, a ne výjimkou.¹⁸ Projevuje se poznaček, že požadavek spravedlnosti a poctivosti se nevztahuje jen na rozdělování a jeho výsledek, ale i na samotné *chování*.¹⁹

Reakce nebrandeisianismu na rostoucí ekonomickou moc technologických gigantů se zosobnila v tzv. prohlášení z Utahu z konce r. 2019.²⁰ To je vedeno snahou reagovat na společenské výzvy (a tedy nejen s ohledem na ekonomickou efektivitu) zavčas „... spíše ostrým skalpelem nežli čekat na překvapení, až reformátoři nabrousí svoje sekery“. Znepokojení však vzbuzuje přehnaně ambiciózní a všeobjímající sociálně inženýrská prohlášení,²¹ že antitrust je „prostředek k prosperující a demokratické společnosti a nástroj jak pro vytváření příležitostí, tak pro rozdělování bohatství a moci“, který by neměl mít důvěru v tržní samoregulaci a měl by se více obávat nedostatečných zásahů nežli zásahů nadměrných.

Na takové úkoly totiž antitrust nestačí a není na ně ani vybaven a mohl by být lehce použit jako zástěrka libovolných politických projektů. Politické intervence a metody politicky podbarveného personálního výběru na pozice v příslušných agenturách nejsou vyhrazeny zástupcům jednoho či druhého ideového směru, ale jsou všeobecné (a také určitě nejde jen o aktuální vývoj po vítězství D. Trumpa; dále se to i za vlády demokratů).²²

Právní intervence mohou být použity *ex ante*, nebo *ex post*; ty prvé zavánějí předpojatostí a ideologičností. Předběžná opatrnost není v tomto případě rovna snaze regulovat vše, co je možno, ale jen to, co je nezbytné. Regulace by neměla mrazit technologický vývoj, ale korigovat jeho důsledky pro soutěž a blahobyt spotřebitele v nezbytných případech a v nezbytné míře.²³

Antitrust vzniknuvší jako právní nástroj k omezení soukromé hospodářské moci se v současnosti zmítá v mnoha turbulencích ohrožujících jeho funkčnost z obou krajních

¹⁷ Nařízení (EU) 2022 ze 14. září 2022 (Digital Markets Act), OJ L265/1. Přehled mezinárodní diskuse o vztahu DMA a soutěžního práva a komentáře k ní podávám v práci BEJČEK, J. *Má DMA regulační a/nebo soutěžní „DNA“?* Časopis pro právní vědu a praxi. Brno : Masarykova univerzita, 2024, roč. 2024, č. 3, s. 453 – 481.

¹⁸ Tak KUENZLER, A. *Third-generation of competition law*. Journal of Antitrust Enforcement 2023, 11, s. 135, 138.

¹⁹ Proto roste kasuistická regulace *ex ante* zakázaných postupů tržně silných subjektů vůči slabším, typu DMA nebo nekalých obchodních praktik ve vztahu ke spotřebitelům.

²⁰ Prohlášení je dostupné na <https://prospect.org/economy/the-utah-statement-bulwark-against-private-power-antitrust/>.

²¹ Tamtéž.

²² D. Trump vydal mj. exekutivní příkaz, aby všechna rozhodnutí americké antitrustové autority (Federal Trade Commission) podléhala jeho schválení. Podle DAYEN, D. *The New Antitrust Consensus*, *The American Prospect* z 20. 2. 2025, dostupno na <https://prospect.org/economy/2025-02-20-new-antitrust-consensus/>. Zdůvodněním těchto kroků ze strany některých zastánců hnutí MAGA má být argument, že „tyrany.com“ není lepší než „tyrany.gov“.

²³ Tomuto nekončícímu sporu dodává brizanci současné přelomové období nových výzev a příležitostí, s nimiž je soutěžní právo konfrontováno.

stran. Ať již jde o vlivy digitalizace, enviromentálních problémů, geopolitických změn, infekční inflace, anebo řady tzv. progresivních společenských hodnot (mluví se dokonce o jakési kumulativní „polykriži“). To klade otazníky nad udržitelností zásad tradiční ordoliberalní svobodné soutěže. Otřesy vyvolané mj. covidovou pandemií vedly ke zvýšení jednotkové ziskovosti v relaci ke zvýšení jednotkové nákladovosti,²⁴ což vyvolává redistribuční napětí a snahu odstranit redistribuční neférovost, jež jsou svou povahou sociálně revoluční. Antitrust je tedy v neustálém pohybu a zdá se, že aktuálně je to spíše směrem od víry v samoregulační schopnosti soutěže na svobodném trhu a že se více kloní k víře v uvědomělé celospolečenské řízení a v dopřednou (*ex ante*) regulaci.

2. Udržitelnost, spravedlnost a další vábníčky v kontextu ochrany soutěže

2.1 Cílové konflikty – nic nového pod sluncem, ale nová je snaha o prioritizaci externích cílů

Společenská atmosféra posledních několika dekad klade zvýšený důraz na propagaci (a nezřídka propagandu) tzv. udržitelnosti, mezigenerační spravedlnosti genderové vyváženosti a dalších etických hledisek. Diskuse o těchto otázkách je rozsáhlá²⁵ a již dnes téměř nepřehledná; je navíc očividně zatížena ideologickými předpojatostmi a zbytečně se polarizuje. Ti, kteří jsou proti rozmýšlení speciální antitrustové regulace, motivované mu ideovým zdůvodněním, nejsou proto přece nepřáteli ekologie, spravedlnosti, udržitelnosti či genderové rovnosti.

Můžeme pozorovat stále silnější tlaky na rozšíření katalogu širších společenských cílů, které by antitrust podle některých aktivistů měl sledovat a podporovat. Jelikož se doba mění a antitrust se prý musí měnit s ní, jsme svědky pokusů o jeho zásadní přehodnocení, které by mělo zahrnovat posouzení vztahů mezi antitrustem a médii, udržitelností, lidskými právy, genderem a soukromím.²⁶

Hrozí však nebezpečí, že se zapomene na to, že *původním* a osvědčeným účelem antitrustu je sloužit jako nástroj k odstranění strukturálních příčin tržní síly a poskytnout obranu proti behaviorálním narušením hospodářské soutěže.

2.2 ESG

Antitrust by měl chránit nejen blahobyt spotřebitelů (ať už je definován jakkoli), ale i proces soupeření, byť je obtížné jej operacionalizovat nebo dokonce měřit. Dokonce

²⁴ Srov. TURNER, V. *Why competition Authorities must act now against „greedflation“*. Dostupno na <https://blog.beuc.eu/why-competition-authorities-must-act-now-against-greedflation/>.

²⁵ Kromě stovek a tisíců článků a studií lze uvést koncepčnější monografie HAUCAP, J., PODSZUN, R., ROHNER, T., RÖSNER, A. *Competition and sustainability : economic policy and options for reform in antitrust and competition law*. Cheltenham, UK : Edward Elgar Publishing, 2024, 240 s. NOWAG, J. (ed.) *Research Handbook on Sustainability and Competition Law*. Cheltenham, UK : Edward Elgar Publishing, 2024, 577 s.

²⁶ CAPOBIANCO, A. *The Ghost of Competition past, present, future*. WuW 2021, Vol. 50, No. 7 – 8, s. 387.

i v USA (jakožto kolébce ekonomického a spotřebitelského přístupu k antitrustu) můžeme však pozorovat snahy zahrnout do katalogu cílů růst mezd a zaměstnanosti a snižování příjmové nerovnosti, zvyšování sociální odpovědnosti podniků (*Corporate Social Responsibility, Environmental Social Governance*) atd.

Faktory ESG mají do budoucna mít důležitější roli v oblasti akvizic, dotací, investic či úvěrů. Společnosti, které mohou prokázat dobré výsledky na poli ESG, budou mít konkurenční výhodu. Znamená to ale kontaminaci (rozšíření, obohacení, zkreslení?) tradičních ekonomických hledisek posuzování a vnášení obtížně hodnotitelných kvalitativních mimoekonomických kritérií do rozhodování.

To je analogické dopadům snah o vymaňování antitrustového práva z jeho údajné „bubliny“²⁷ a o rozšiřování jeho cílů o taková zadání, která sotva může naplnit ve standardních podmínkách předvídatelnosti, právní jistoty a nezbytné stability podnikatelského prostředí. Jde mj. o potenciálně extrémně zatěžující nové povinnosti přenesené na bedra antitrustových úřadů vybavených k úplně odlišnému typu aktivit a v situacích, v nichž evidentně selhávají i nesrovnatelně k tomu lépe vybavené instituce. Co by tato iniciativa přinesla „lidstvu v situaci existenční hrozby, společnosti, životnímu prostředí a planetě“ při „boji proti (SIC!) klimatické změně“²⁸, není jasné, ale docela spolehlivě se dá očekávat zvýšení intervenční moci politiků a politizace a „adhocizace“ soutěžního práva a jeho rozmělnění.

O dobrých úmyslech a morálním zázemí proponentů těchto a podobných názorů není důvod apriorně pochybovat, i když nelze vyloučit, že i tady hrají roli „také“ (totiž ne-li *především*) zájmy ekonomické. Dobrý ideál cílené regulace centrálního zajištění obecného blahobytu je jen druhem ideologie, podobně jako ideál konkurence jako řídicího principu tržní ekonomiky. Převaha té ideologie tržní je však podložena přesvědčivými empirickými důkazy o zásadní funkčnosti; ta „centralizovaná snaha o obecný blahobyt“ je sice empiricky podložena také, ale s „opačným znamenkem“.

Příznávám, že jsem zastáncem ideologie konkurence jako nepostradatelného nástroje samoregulace a že *jsem* hodnotově zaujatý. To není cynismus – ten spatřuji spíše v opačném přístupu: totiž v zastírání hodnotové zaujatosti.

2.3 Udržitelnost

K tradičním cílovým konfliktům²⁹ se v posledních letech přidaly nové a možná ještě kontroverznější konflikty než dříve.³⁰ Cíl ochrany účinné soutěže se v praxi střetává s řa-

²⁷ Srov. HOLMES, S., MEAGHER, M. *A sustainable future: how can control of monopoly power play a part?* European Competition Law Review, 2023, Issue 1, s. 16.

²⁸ Podobně pateticky se uzavírá seriál od výše cit. autorů (HOLMES, MAGHER) v E.C.L.R. 2013, č. 4. s. 161 (*A sustainable future: how can control of monopoly power play a part? Part III: Using merger control to intervene before the problems arises or get worse*). Mimoto je snaha bojovat (a to prostřednictvím práva) proti klimatické změně domýšlivě ambiciózní a nerealistická podobně jako již polozapomenutá snaha některých dřívějších pokrokářů „poroučet dešti, větru a bouři...“

²⁹ BEJČEK, J. Cílové konflikty v soutěžním právu. In *Právník* 2007, roč. 146, č. 6, s. 663 n. ZIMMER, D. (ed.) *The Goals of Competition Law*. Cheltenham: Edward Elgar, 2012.

³⁰ „Binární volba“ mezi intervencí a neintervencí na základě zkušeností, ideologie a/nebo oportunismu by údajně měla být nahrazena jakýmsi tzv. „komplexním antitrustem“. Slibuje se zavedení nových pozitivních

dou konkrétnějších cílů převážně mimosoutěžní povahy, které jsou podloženy různými politickými důvody, a jejichž sledováním se někdy zdůvodňuje nutnost specifické sektorové (odvětvové) regulace nebo alespoň výjimky ze soutěžních pravidel.

Zpravidla se uvádějí cíle jako blahobyt (celkový, spotřebitelský, výrobců, ev. jejich kombinace); ochrana spotřebitele (zejm. kvůli jeho asymetrické informovanosti); ochrana malých a středních podniků (jakožto „podhoubí“ budoucí konkurenceschopnosti nebo prostě jako ochrana „té slabší strany“); ochrana specifických skupin výrobců; podpora integrace trhu; ekonomická svoboda; boj s inflací; poctivost a spravedlnost, ekvita, individuální ochrana soutěžitelů; sociální důvody, zejména ochrana trhu práce; politické důvody, včetně záruk politické svobody (např. zajištění názorové plurality médií); ochrana životního prostředí; strategické důvody sektorové průmyslové a obchodní politiky; zdravotně politické a hygienické důvody; aspekty energetické, dopravní a jiné infrastrukturní politiky; úspora nákladů; podpora technického rozvoje; podpora mezinárodní konkurenceschopnosti domácích soutěžitelů; kulturně politické důvody.³¹

Tento indikativní „seznam“ cílů nemá jasnou a jednoznačnou strukturu a hierarchii. Dokonce ani judikatura EU není v této věci jednoznačná. Některé cíle se částečně překrývají, některé jsou plně zahrnuty v jiných a některé jsou protichůdné a neslučitelné. Některé sledují těžko definovatelný neekonomický prospěch, jiné podporují integraci evropského trhu nebo ochranu spotřebitele, svobodu hospodářské soutěže nebo různé sociální hodnoty.³² Volání po jakémisi větším či lepším „pořádku“ v této oblasti vedlo k touze po „celistvějším právu hospodářské soutěže“.³³

K těmto cílům se nedávno přidaly aspirace na prosazování a ochranu dalších společensky důležitých hodnot, na které by soutěžní právo mělo dbát jako na jeden z svých úkolů; mj. se prosazuje módní heslo udržitelnosti. Je velmi široké a jeho hranic téměř nedohlédneme. Jde o neuchopitelně rozmízněný pojem, jenž dokáže do sebe oportunisticky vtahovat (nebo naopak ze sebe vylučovat) téměř vše, co se zrovna hodí, nebo naopak nehodí.

Zdaleka se netýká jen otázek životního prostředí, jehož ochrana má ještě docela uchopitelná hlediska a kritéria, ale má mnohem širší záběr, který v některých pojetích

zpětných vazeb, které vytvoří novou dynamiku hospodářské soutěže, aby bylo možné pochopit, kdy a proč se trhy vyvíjejí ve smyslu prozatímní formy kontroly trhu. Mělo by se zlepšit chápání nejistoty. Viz PETIT, N., SCHREPPPEL, T. *Complexity-Minded Antitrust*. *Internet Law*; Kooijmans Institute, VU Amsterdam, 7. Března 2022, s. 20, 24 – 25. To by bylo hezké, kdyby to nevedlo k ještě většímu rozptýlu a vágnosti spojené s libovůlí při posuzování. Zejména proto, že „tržní hospodářství“ je dnes spíše teoretickým modelem pro abstraktní studium než realitou. Bylo zdeformováno rozbujelým systémem různých dotací, ideologicky motivovaných rozsáhlých regulací a obrovských sociálních transferů. Onen „komplexně pojatý antitrust“ konflikt cílů neřeší – pouze jej skrývá pod neproniknutelnou rouškou „komplexnosti“. V jejich „kalných vodách“ však mohou lovit různé motivovaní „rybáři“.

³¹ Blíže včetně odkazů na příslušné prameny srov. BEJČEK, J. op. cit. (2007), s. 663 – 689.

³² Srov. LIANOS, I. *Some Reflections on the Question of the Goals of EU Competition Law*. UCL London. Research Papers. 2013, Issue 3, s. 2 – 64.

³³ *Ibid.*, s. 64. Holistický přístup znamená, že jednotlivé části něčeho jsou vzájemně propojené a lze je vysvětlit pouze s ohledem na celek. To je při regulaci ekonomiky a společnosti obecně velmi žádoucí, ale naráží to na problém rozpoznatelnosti všech relevantních vlivů a jejich operacionalizace a vyvážení. Z tohoto důvodu a za účelem zvýšení právní jistoty a předvídatelnosti zavedlo právo hospodářské soutěže také užší a lépe identifikovatelné a měřitelné cíle.

neskrývá přímo sociálně inženýrské ambice, jež nemohou zůstat bez dopadu na právo hospodářské soutěže. Zahnuje dokonce i biologickou rozmanitost, zdraví, dobré životní podmínky hospodářských zvířat, spravedlivý (?) obchod, spravedlivé (?) pracovní podmínky včetně ochrany dětské práce a práva zakládat odbory a lidská práva (?); vstupuje do ní také třeba i udržitelnost fiskální a finanční, ale i omezení plýtvání s potravinami a přístup ke zdravým a výživným potravinám.³⁴ Udržitelnost se „definuje“ (či spíše „rozprostírá“) v rámci jakéhosi „holistického konceptu“ dokonce i jako „vnitro – a mezigenerační spravedlnost“.³⁵ To z tohoto pojmu činí nebezpečně ohebný a téměř „univerzální“ morálně hodnotový a ideologický nástroj bez operacionalizovatelných kontur vhodných k předvídatelnému použití.

Úkol sledovat a prosazovat takto (ne)vymezenou udržitelnost považuji za zjevně příliš ambiciózní cíl, který by kladl na soutěžní úřady nároky na úrovni vlády nebo snad jakéhosi novodobého „Výboru pro veřejné blaho“, ale rozhodně nároky nerealistické a vyšší, než je žádoucí. A hlavně vyšší, než je zvládnutelné kapacitně, ale i z hlediska formální i věcné kompetence soutěžní autority. Ekologické ohledy se přece z hlediska antitrustu promítají do soutěžně relevantní ochoty spotřebitele platit za ekologické výrobky a služby více nežli za ty neekologické (neudržitelné)³⁶ a lze je pokládat za (empiricky zjištěitelnou) součást agregátního „spotřebitelského blahobytu“. Tím samozřejmě zůstává nedotčena možnost specifické veřejnoprávní regulace ekologických a hygienických standardů, za něž by však neměl funkčně „zaskakovat“ antitrust za cenu narušení či popření svého smyslu a společenského cíle.

2.4 Genderová indoktrinace

Ani soutěžní právo zřejmě neuniklo pozornosti genderové „intelektuální módy“, která již pronikla do mnoha oblastí života. Otázkou je, jak rozlišit mezi atraktivními a krátkodobými snahami být konformní s panujícím diskursem, a skutečně relevantními aspekty s dopadem na soutěžní právo. Mnozí z nás jsou znepokojeni pokusy kontaminovat antitrustovou kontrolu neorganickými, cizorodými a vesměs nevhodnými ideovými hledišky namísto řešení těchto otázek na obecně-politické úrovni, případně adekvátními (typicky sektorovými) legislativními prostředky.

K tomuto komplexnějšímu tématu se tu vyjadřuji pouze z užšího pohledu antitrustu. Moje východisko je konzervativní a opírá se o tradiční dělbu práce mezi jednotlivými státními orgány a mezi jednotlivými odvětvími práva. Pokud se například tvrdí, že ženy platí vyšší ceny za řadu podobných výrobků,³⁷ lze přece totéž říci o jakékoli skupině

³⁴ Srov. LECCHI, E. Sustainability and EU merger control. In *European Competition Law Review*, 2023, Issue 2, s. 72.

³⁵ Tak HAUCAP, J., PODSZUN, R., RÖSNER, T., OFFERGELD, P. *Wettbewerb und Nachhaltigkeit: Reformoptionen für ein nachhaltiges Kartellrecht*. WuW 2023, Nr. 6, s. 303.

³⁶ K tomu srov. např. LANGER, M., PAHA, J. *Ökonomische Aspekte der Unerlässlichkeit von Wettbewerbsbeschränkungen und der Quantifizierung von Nachhaltigkeitseffizienzen*. WuW 2024, Nr. 1, s. 20 – 26.

³⁷ Mluví se o obrazně o tzv. „pink tax“ (srov. GEORGIE, N. *At first blush – taking a competition lens to healthcare pink taxes*. *Journal of European Competition Law&Practice* 2025, Nr. 2, s. 115. Uvádí se příklad

spotřebitelů, včetně mužů, spotřebitelů v důchodu – bez ohledu na jejich pohlaví, a příslušníků různých etnických, kulturních, sexuálních a jiných menšin. Není však jasné, proč a jak by se mělo právo hospodářské soutěže zabývat tímto jemným rozdílem, který je z konkurenčního hlediska irelevantní.³⁸

Soutěžní politika je tradičně genderově slepá. Takzvaná „genderově inkluzivní politika hospodářské soutěže“ je novinkou, která však v poslední době kromě svého propagandisticky chytlavého názvu hledá i obsah. Tak například můžeme číst výzvy, aby orgány pro hospodářskou soutěž zasahovaly proti genderové nerovnosti, která vede ke snížení blahobytu spotřebitelů.

I ušlechtilý a bohubilý záměr může být na škodu, pokud se zahalí závojem klišé a nescelných pojmů, které jsou účelově naroubovány na vše, co je v dosahu. Některé předsudky, fráze a způsob, jakým jsou v této souvislosti kladeny otázky, jsou až trapné, dehonestující a dokonce snad jdou za hranu diskriminace podle pohlaví.³⁹

Tyto otázky jsou z hlediska analýzy hospodářské soutěže irelevantní a mělo by to tak zůstat. Navíc vnášejí do společenské atmosféry zárodky umělé segregace na základě pohlaví a přispívají k postupné společenské dezintegraci, již tak těžce zkoušené preferováním nejružnějších minoritních skupin. Pokud například dochází k určité cenové diskriminaci na základě pohlaví, měla by být řešena prostředky ochrany spotřebitele, a nikoliv právem hospodářské soutěže.

Dokonce jsem si všiml pokusu analyzovat blahobyt žen, nikoliv blahobyt spotřebitelů jako celku (OECD). *Ad absurdum* by se dal spotřebitelský blahobyt dále segmentovat na blahobyt seniorů, blahobyt etnických či rasových skupin atd. Myslím, že tudy cesta nevede.⁴⁰

růžového holicího strojku „pro ženy“, který je dražší nežli patrně srovnatelný strojek „pro muže“ jen kvůli své barvě. To je však otázka nikoliv ochrany soutěže, ale nanejvýš ochrany spotřebitele před případnou manipulativní nekalou obchodní praktikou (nebo jde jen o standardní využití psychologie a preference zákaznic?). Situace, v níž se konstatuje, že dezodorant pro muže a ženy (případ Unilever/Sara Lee, M. 568, 2010) patří na dva oddělené relevantní trhy, se pokládá uměle za genderový aspekt antitrustu. Přitom jde jen o korektní (a jen náhodou genderově specifikované) vymezení věcně relevantního trhu s ohledem na (ne)zaměnitelnost výrobků, podobné např. při segmentaci výrobků pro děti a dospělé, pro diabetiky a zdravé apod.

³⁸ Podobně jako je irelevantní a uměle rozdělující „genderově specificky“ zkoumat, zda příklon k ordoliberalismu či neobrandeisiánství a odklon od chicagské školy (ostatně vrtkavý, srov. situaci v USA před druhým zvolením D. Trumpa a po něm; pozn. JB) není způsoben tím, že několik špičkových pozic v antitrustové politice i teorii zaujímá více žen (např. tehdejší předsedkyně US FTC Lina Khan, senátorka Amy Klobuchar, dřívejší eurokomisařka Margrethe Vestager a několik vůdčích akademiček jako Eleanor Fox či Fiona Scott Morton). Srov. rozumné stanovisko jedné z nich, brilantní profesorky a současně generální advokátky SDEU: KOKKOT. J. *A Female Approach to Competition Law?* WuW 2023, Nr. 10, s. 523 n.

³⁹ Jako například slovní spojení „méně výkonní podnikatelé-muži“, „převážně mužští majitelé firem“, „je u firem, které vedou ženy, větší nebo menší pravděpodobnost, že zkrachují?“, „vedly by firmy s větší nebo menší pravděpodobností k žádosti o shovívavost?“ atd., jež se používají se bez uzardění (resp. v tištěné podobě se žádné uzardění nezobrazilo) v publikaci PIKE, CH.: *What's Gender Got to Do with Competition Policy?* OECDONTHELEVEL, dostupno na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3487588.

⁴⁰ Nevím, jestli by ÚOHS měl zájem, potenciál a schopnosti testovat a analyzovat tak komplexní, mnohvrstevnou a v podstatě neuchopitelnou hodnotu, jako je ženský blahobyt. Pokud ano, nechtěl bych být v roli člena rozkladové komise...

Jeden ze zdrojů, na který odkazují,⁴¹ uvádí, že ženy jsou údajně méně náchylné ke koluzím.⁴² To (pokud se to prokáže) může být zajímavé ze sociálně psychologického nebo kriminologického hlediska a může to mít důsledky pro opatření k dodržování pravidel hospodářské soutěže, ale sotva to má vnější dopad a soutěžněprávní relevanci.⁴³ Je to srovnatelně relevantní (nebo spíše irrelevantní) z hlediska antitrustu, jako kdybychom zkoumali protiprávní tendence jiných libovolně definovaných skupin, např. podle jejich etnické příslušnosti, rasy, náboženství, politické orientace atd.

Nehledě na to, že přisuzování vybraných individuálních osobnostních charakteristik (např. menšího sklonu ke kartelizaci) příslušníkům určitých skupin jako nějakých *statistických* jednotek je politicky i eticky velmi sporné a metodologicky pochybné.⁴⁴ V historii byla podobná skupinová diskriminace opakovaně tragicky zdiskreditována. Nemyslím si, že nastal čas se o to znovu pod jinými hesly pokoušet, navzdory lákavé vyhlídce být „pokrokový“ a prostě „in“.

A v zájmu politické korektnosti raději ponechám stranou provokativní otázku, zda je skutečně možné mluvit o „genderovém“ přístupu. Pouze upozorňuji na pokrytectví; mají tvrzené argumenty souviset se (sociálně a psychologicky podmíněným a subjektivně pocíťovaným) „pohlavím“ (resp. „genderem“), nebo s opravdovým pohlavím (biologicky determinovaným, „klasickým“ binárním: „kolečko se šipkou nahoru, nebo s křížkem dolů“)?

Pokud by se podobná ideově-intelektuální „cvičení“ zaváděla, mohli bychom zvětšit už tak dost vysokou přeregulovanost. V důsledku by se mohlo rozmělnit právo hospodářské soutěže jakožto nástroj ochrany hospodářské *soutěže* a postupně se přetvořit v nástroj, který má napomoci dosažení jiných (údajně „nadřazených“) *sociálních* cílů.

Přes evidentní politickou a ekonomickou instrumentalitu antitrustu by bylo pohodlné a oportunistické vymluvit se na ni a konstatovat jen, že antitrust je nepřehledný, nejistý, neuniverzální, proměnlivý a specifický pro konkrétní země a konkrétní dobu.⁴⁵ To by se z něj také mohl stát druh univerzálního *politického* nástroje bez právních kvalit, připra-

⁴¹ HAUCAP, J., HELDMANN, CH., RAU, H. *Die Rolle von Geschlechtern für Wettbewerb und Kartellrecht*. WuW 2021, Vol. 50, No 7 – 8, s. 408 – 412.

⁴² Někdy se tvrdí, že z tohoto hlediska je rizikovým faktorem genderová nerovnováha v orgánech korporací a mezi jejich klíčovými součástmi. Kdyby se třeba zjistilo, že ženy koludují stejně jako muži, nebo dokonce více, vyústilo by to snad v požadavek vyloučit je ze statutárních orgánů korporací? To určitě nikoliv, protože rovnost pohlaví je požadavek deontologický, a nikoliv utilitárně konsekvencialistický (neuplatňuje se až na základě toho, co by způsobil v praxi, ale jakožto etický axiom). Shodně MONTI, G. *Gender and Competition Law: an exploration of feminist perspectives*. Journal of European Competition Law & Practice 2025, Nr. 2, s. 70.

⁴³ Hodnota konstatování (ROHR, S. E., BLASCHCZOK, J. M. Diversity and cartel governance. In *Journal of European Competition Law & Practice* 2025, Nr. 2, s. 105), že „vysoká úroveň genderové homogenity může (!) být klíčovým (!) faktorem stabilizace kartelů v průběhu času“ se asi kvalifikuje sama...

⁴⁴ Sem patří i právně irrelevantní postřehy a klišé o tom, že prý ženy myslí spíše na pokračování vztahů, zatímco muži na práva; muži prý méně domýšlejí důsledky svých jednání nežli ženy; muži prý mají menší sklon omlouvat morálně odpudivé jednání; muži prý činí morální rozhodnutí abstraktněji, zatímco ženy více v historickém kontextu; mužské prostředí je prý více konfliktní, soutěživé a abstraktní, zatímco ženské je prý kooperativnější, konkrétní a pečující (srov. výčet a kritiku MONTI, op. cit., s. 75). Metodologická pochybnost této jednorozměrnosti, neopodstatněné paušalizace a bezkontextové vazby osobnostních vlastností jen na pohlaví (či „gender“) jsou očividné; prostá empirie každého z nás zpochybňuje.

⁴⁵ FOER, A., DURST, A. The multiple goals of antitrust. In *The Antitrust Bulletin* 2018, Vol. 63, issue 4, s. 494 – 508.

veného vždy k případnému použití na základě arbitrárního zvážení, zda jej použít či ne, ev. v jaké intenzitě.

3. Soutěžně politické dilemma

Jak vidno jen z několika uvedených příkladů, cíl ochrany účinné hospodářské soutěže se v praxi střetává s řadou specifitějších cílů nesoutěžní (a někdy spíše ideologické) povahy, jejichž sledování někdy odůvodňuje potřebu výjimek z pravidel hospodářské soutěže.⁴⁶ Domnívám se, že takové cíle jsou spíše jen reflexí nebo prospěšnými vedlejšími účinky než bezprostředními cíli, kterých by měl dosahovat stát v soutěžně relevantních situacích. Příslušné státní orgány by se měly omezit na ochranu efektivního fungování konkurenčního procesu a vyhnout se nadregulaci, neboť funkční trhy mají autokorekční schopnost. Právo na ochranu hospodářské soutěže by se mělo soustředit na svůj nejvlastnější cíl: chránit právě takové funkční konkurenční prostředí. Nemělo by se podle politické libovůle modifikovat a instrumentalizovat k dosažení mimosoutěžních „všespolečenských“ konkurenčních cílů, které lze lépe řešit přímou regulací příslušných oblastí.⁴⁷

Sociálně odpovědné soutěžní úřady konají jistě záslužnou práci, ale zejména v oboru své kompetence, věcné působnosti a certifikované expertízy. Je nutná ostražitost před plíživým rozšiřováním jejich působnosti o nové poslání či mise, typicky pod hesly lepšího životního prostředí, méně nerovnosti nebo i více respektu k právům zvířat.

Může to být spojeno s řadou nebezpečí;⁴⁸ korporace se mohou pod jejich záminkou soustředit na politiku využívající daňové zdroje a peníze spotřebitelů namísto sledování

⁴⁶ Tak nedávno (14. 7. 2025) vydala Evropská komise stanovisko k dohodě o udržitelnosti ve francouzském vinařském odvětví (dostupno na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1832). Toto stanovisko se týká dohody o stanovení orientačních cen vína vyrobeného v souladu s normami pro vína z ekologického zemědělství a vína s vysokou environmentální hodnotou (*Haute Valeur Environnementale*, „HVE“) ve francouzském regionu Occitanie. Taková koordinace cen mezi výrobci a odběrateli vína ve velkém by bez dalšího byla zakázanou kartelovou dohodou. Jejím cílem je motivovat příslušné výrobce k zachování jejich udržitelných výrobních postupů (a to i za cenu narušení soutěže mezi nimi). V rámci plánované dohody budou orientační ceny stanoveny na úrovni pokrývající náklady na produkci v souladu s jednou ze dvou příslušných norem udržitelnosti (ekologická nebo HVE), kromě ziskové marže ve výši až 20 % těchto nákladů, aby měli producenti motivaci k udržitelnému způsobu produkce. Orientační ceny budou stanoveny na ročním základě pro každou normu a pro šest odrůd hroznů. Dohoda bude platit po dobu dvou let. Komise zejména dospěla k závěru, že navrhovaná dohoda má za cíl přispět k několika cílům udržitelnosti a uplatňovat normy udržitelnosti a že jakékoli možné omezení hospodářské soutěže vyplývající z dohody je nezbytné pro dosažení těchto norem.

Neodpustím si jizlivý komentář: slovo „udržitelnost“ se tu používá spíše jako zaklínací vyvíjející formula. Obsah nemá vůbec nic společného s udržitelností v ekologickém slova smyslu. Jde tu o udržitelnost jednoho druhu výroby či sortimentu, tedy o specifický oborový existenční zájem. Tento přístup je ozvukem dřívějších záchranných kartelů jako „dětí nouze“, odůvodněných existenčními problémy v případě, že by kartel nebyl uzavřen (obdobu německých „Strukturkrisenkartelle“); s udržitelností, jak je implicitně chápána, má tento pojem společný jen módní (a nezdíka propagandisticky využívanou) „slupku“, která zvyšuje průchodnost a akceptovatelnost podobných útoků na soutěž.

⁴⁷ Srov. např. směrnici EP a Rady EU 2024/1760 z 13. června 2024 o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti a o změně směrnice EU 2014/937 a nařízení EU 2023/2859. Rozbor podává JOSKOVÁ, L. Povinnost náležité péče (*due diligence*) v oblasti udržitelnosti – podstata a vývoj ke směrnici CS3D. Obchodněprávní revue 2025, č. 2, s. 103 n.

⁴⁸ Tak TIROLE, J. *Socially responsible agencies*. Competition Law&Policy Debate 2022, Vol. 7, No 4, s. 177.

a prosazování politik při jejich zavádění. Mohou mít též vyšší náklady spojené se zjišťováním či odhadováním a koordinací různorodých cílů (*compliance*).

Soutěžní úřady mohou rozšiřováním své působnosti do politických sfér dávat v sázku svoji nezávislost. Tato kompetenční expanze může být i záminkou a výmluvou, proč vláda nejedná, přičemž právě její nečinnost je podnětem k plíživému rozšiřování působnosti soutěžních úřadů, které může vést k dysfunkcím v rozhodování o veřejných záležitostech, k rozmělnění odpovědnosti za určité kompetenční oblasti a k pozitivním i negativním kompetenčním sporům. Je arogantní předpokládat, že orgán pro hospodářskou soutěž rozumí určité specializované oblasti lépe než odvětvový regulátor, když se má orgán pro hospodářskou soutěž zabývat jinými než soutěžními záležitostmi a naopak.

Prosazování hospodářské soutěže může sloužit jako protilátka k sektorovým regulačním zásahům a může korigovat regulační zásahy, které jsou záměrně v rozporu s politikou hospodářské soutěže. To nebrání legitimní prvoplánové politické speciální regulaci, jež někdy může cíleně upřednostnit jiné společensky důležité hodnoty než účinnou hospodářskou soutěž.⁴⁹

Hospodářská soutěž je agnostický princip,⁵⁰ který přímo či nepřímo slouží určité formě blahobytu spotřebitelů. Společnost jako celek a zákonodárce mohou mít samozřejmě zájem na různých výsledcích vznikajících v konkurenčním prostředí. Nikoli však prostřednictvím antimonopolních opatření, ale třeba prostřednictvím environmentální, pracovněprávní, sociální a jiné speciální regulace. Tedy prostřednictvím lineárních nástrojů, které sledují jiné normativní cíle než hospodářskou soutěž.

Hospodářská soutěž a regulace různých společenských činností a cílů jsou komplementárními nástroji, takže hlavní cíle práva hospodářské soutěže by neměly být opomenuty nebo ohroženy jejich záměnou se specifickými regulačními cíli. Naopak, měly by být řádně uplatňovány i s ohledem na jiné specifické regulační sociální cíle.⁵¹ Ozývají se silné hlasy, že dnešní antimonopolní právo založené na moderním ekonomickém myšlení musí být posíleno a zpřísněno, aby mohlo čelit výzvám zvyšování tržní síly, a nemělo by být ohrožováno a oslabováno vágními politickými úvahami.⁵²

Někdy jsou různé cíle práva hospodářské soutěže označovány jako „mimotržní“ či „alternativní“.⁵³ To vede k dojmu, že jde o cíle jiné, náhradní nebo zástupné (což je pravý

⁴⁹ DUNNE, N. *The Role of Regulation in EU Competition Law Assessment*. LSE Working Papers 2021, No 09, s. 16 – 17.

⁵⁰ THOMAS, S. Normative Goals in Merger Control. Dostupno na https://awards.concurrences.com/IMG/pdf/thomas_normative_goals_merger_control_-_awa_2021.pdf?67265/e788c31f6ad29ea61212ed99618d33c068dcd88, s. 14.

⁵¹ Praktické řešení protichůdných či vedlejších cílů soutěžního práva lze demonstrovat na příkladu silného postavení *BigTech* firem, které však nedosahují hranice dominance na relevantním trhu. Tradiční antitrust za těchto okolností nemůže působit a účinně zasahovat. V důsledku mocenské a informační asymetrie ve prospěch velkých digitálních hráčů však zjevně trpí hodnota spravedlnosti. To nicméně nelze „dohnat“ rozšířením soutěžního práva, ale pomůže specifická regulace založená na politickém konsensu ve společnosti: jak ve prospěch ochrany ferozosti, tak zákazníků (zákon o digitálním trhu) a spotřebitelů (zákon o digitálních službách).

⁵² BAKER, J.B. *Competitive Edge*. Washington Center for Equitable Growth, 31 January 2019. Dostupné na <https://equitablegrowth.org/revitalizing-u-s-antitrust-enforcement-is-not-simply-a-contest-between-brandeis-and-bork-look-first-to-thurman-arnold/>, s. 4.

⁵³ Tak KUPČÍK, J. *Alternativní cíle soutěžního práva a prioritizace*. Antitrust 2018, č. 3, s. 73.

význam slova „alternativní“), zatímco jde nanejvýš o cíle další, doplňkové, doplňující nebo přidružené. Z teoretických úvah, z historie jeho vývoje a z rozhodovací praxe je zřejmé, že antitrust má cílů více a že mezi nimi neexistuje jasná hierarchie. Jsou proto předmětem hodnotového posuzování a hodnocení případ od případu v závislosti na aktuálních společensko-politických prioritách. Spíše než *hierarchizace* tak přichází v úvahu proporcionalizace a *vyvažování*. V tomto procesu žádné didaktické rozdělení cílů do různých skupin příliš nepomůže, protože je z hlediska hodnot a zájmů, které se na rozhodování podílejí, irelevantní.

Existence jiných důležitých a legitimních veřejných zájmů než hospodářské soutěže je nepochybná. Uplatňování těchto „alternativních“ cílů ze strany orgánů pro hospodářskou soutěž předpokládá zahrnutí těchto „alternativních cílů“ do širšího pojetí jakéhokoli blaha, nebo potlačení cílů práva hospodářské soutěže a stanovení priorit. To by znamenalo rozšiřující výklad tohoto ustanovení nad jeho čistě jazykový rámec, sklouznutí k teleologickému výkladu ve prospěch vágního a libovolně určitelného „veřejného zájmu“.

Anonymní parametrický vliv hospodářské soutěže by neměl být zaměřován se sledováním jiných přímých normativních cílů. Hodnotící hlediska se pak vzájemně zaměňují a popírají, což vede k arbitrárnímu (a v konečném důsledku politickému) rozhodování. Orgány pro ochranu hospodářské soutěže jsou dostatečně zaměstnány ochranou hospodářské soutěže a je otázkou, zda vůbec mohou zasahovat (nejen formálně z hlediska působnosti, ale i věcně a svými odbornými pracovníky) např. do ochrany životního prostředí a dalších otázek obecného blaha.⁵⁴

Paternalistická kontrola společenského blahobytu, i když sleduje záslužné cíle, proti nimž nelze nic namítat, nesmí zbavit spotřebitele možnosti s konečnou platností rozhodovat o výsledcích; a právě tuto schopnost zaručuje nedeformované antitrustové právo.⁵⁵ Soutěžní právo by se mělo držet svého poslání chránit autokorekční funkční soutěžní prostředí. Těžko nahraditelná role hospodářské soutěže jako procesu objevování by neměla být obětována ve prospěch svévolně nastavených politických zásluh a úspěchů. Neměla by tedy být za ně „směňována“ a instrumentalizována k dosažení mimokonkurenčních cílů. Ty lze lépe zajišťovat přímou regulací. Ochrana soutěže by neměla akcep-

⁵⁴ MAYER, CH. *Der Beitrag des Kartellrechts zum Green Deal*. WuW 2021, Vol. 50, No 5 s. 259. Můžeme se např. setkat s velmi širokým ekologickým pojetím udržitelnosti, které je ještě obtížněji operacionalizovatelné. Např. progresivní nizozemský úřad pro hospodářskou soutěž mezi své cíle udržitelnosti zahrnuje kromě environmentálních otázek také biologickou rozmanitost, zdraví, dobré životní podmínky zvířat, spravedlivý obchod, spravedlivé pracovní podmínky včetně ochrany dětské práce a práva zakládat odbory a lidská práva. To je ovšem zjevně nepřiměřeně ambiciózní a nerealistický cíl. Srov. ACM. *Pokyny k dohodám o udržitelnosti*, 2021. Dostupné na <https://www.acm.nl/en/publications/second-draft-version-guidelines-sustainability-agreements-opportunities-within-competition-law>.

Kromě toho, že tento přístup „natahuje“ pojem udržitelnosti tak, aby zahrnoval i dobré životní podmínky zvířat (co mají vlastně s udržitelností společného?), zavání sociálním inženýrstvím. Tvrdí se, že „dohoda mezi soutěžiteli, která je prospěšná pro životní prostředí, a tedy pro společnost jako celek, by mohla být povolena, i kdyby zákazníci společnosti na tom nakonec byli hůře“ (citace M. SNOEP, in JEPHCOT, M. – SHAH D. – KINGSBURY, L. *Climate change, sustainability, and competition law: where are we now?* E.C.L.R. 2022, Vol. 43, No 8, s. 369). U nás máme docela neblahé zkušenosti s nadřazováním tzv. celospolečenských zájmů nad zájmy spotřebitelů a s jeho důsledky.

⁵⁵ THOMAS, S., op. cit., s. 15, 23.

tovat různá vágní mainstreamová hesla, za nimiž se skrývají zájmy, které nejsou komplementární s ochranou hospodářské soutěže. Antitrustové právo není ani „sběrný koš“, ani „beránek boží“, který snímá hříchy světa. Přetváření antitrustu na jakýsi „univerzální lék“ na socioekonomické neduhy by se mohlo vymstít.⁵⁶

Závěr

Žádné právní odvětví ani žádná část právní regulace se nevyhne přirozenému vývoji v reakci na měnící se společenské podmínky. Nesmí však ztratit svou podstatu a hlavní funkci a rozplynout se v operativním mikromanagementu aktuálních společensky podporovaných problémů. Společnost by neměla zbavovat funkčnosti hospodářskou soutěž jakožto nezbytný nástroj samoregulace, ani by neměla oslabovat její právní ochranu. Jinak by mohla snadno sklouznout k detailnímu centrálnímu řízení a ovlivňování čehokoli, což se v historii nejednou neosvědčilo.

V příspěvku jsem záměrně nezmínil řadu dalších konkrétních výzev, s nimiž se soutěžní právo potýká (namátkou tzv. Big Data, obří digitální platformy a jejich regulaci v DMA, rozvoj umělé inteligence, algoritimizace kartelů, zavádění tzv. nových soutěžních nástrojů a pod. Vybrané okruhy se mohou ve srovnání s nimi zdát jako okrajové; ony jsou však sice vnějším, ale nikoliv snad proto méně nebezpečným ohrožením podstaty právní ochrany soutěže pod praporem líbivých a populárních hesel.

Literatura

- BAKER, J. B. *Competitive Edge*. Washington Center for Equitable Growth, 31 January 2019, online
BEJČEK, J. Cílové konflikty v soutěžním právu. In *Právník*. Roč. 146, 2007, č. 6
BEJČEK, J. *Má DMA regulatorní a/nebo soutěžní „DNA“?* ČPVP Brno : Masarykova univerzita, 2024, roč. 2024, č. 3
BÖHM, F. *Das Problem der privaten Macht*. Die Justiz, 1927, Bd. III
CAPOBIANCO, A. *The Ghost of Competition past, present, future*. WuW 2021, Vol. 50, No 7 – 8
DAYEN, D. *The New Antitrust Consensus*, *The American Prospect* z 20. 2. 2025, online
DUNNE, N. *The Role of Regulation in EU Competition Law Assessment*. LSE Working Papers 2021, No 09
FOER, A., DURST, A. The multiple goals of antitrust. In *The Antitrust Bulletin* 2018, Vol. 63, issue 4
FRANCIS, D. Reflections on the revolution in antitrust. In *Journal of Antitrust Enforcement*, 2023, Nr. 11
GEORGIE, N. At first blush – taking a competition lens to healthcare pink taxes. In *Journal of European Competition Law&Practice* 2025, Nr. 2
GILBERT, R. J. *The American Innovation and Choice Online Act: Celler-Kevauser*. Concurrentialiste, online
HAUCAP, J., HELDMANN, CH., RAU, H. *Die Rolle von Geschlechtern für Wettbewerb und Kartellrecht*. WuW 2021, Vol. 50, No 7 – 8
HAUCAP, J., PODSZUN, R., ROHNER, T., RÖSNER, A. *Competition and sustainability : economic policy and options for reform in antitrust and competition law*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024
HAUCAP, J., PODSZUN, R., RÖSNER, T., OFFERGELD, P. *Wettbewerb und Nachhaltigkeit: Reformoptionen für ein nachhaltiges Kartellrecht*. WuW 2023, Nr. 6

⁵⁶ Srov. LAMMI, G. *Transformation Of Antitrust Law To All-Purpose Cure For Socioeconomic Ills Would Backfire*, Forbes (23 July 2019).

Dostupno na <https://www.forbes.com/sites/wlf/2019/07/23/transformation-of-antitrust-law-to-all-purpose-cure-for-socio-economic-ills-would-backfire/?sh=451392dc74a8>.

- HOLMES, S., MEAGHER, M. *A sustainable future: how can control of monopoly power play a part?* European Competition Law Review, 2023, Issue 1
- JEPHCOT, M., SHAH D., KINGSBURY, L. *Climate change, sustainability, and competition law: where are we now* E.C.L.R. 2022, vol. 43, No. 8
- JOSKOVÁ, L. Povinnost náležitě péče (*due diligence*) v oblasti udržitelnosti – podstata a vývoj ke směrnici CS3D. In *Obchodněprávní revue* 2025, č. 2
- KHAN, L. The New Brandeis Movement: America's Antimonopoly Debate. In *Journal of European Competition Law and Practice*, 2018, Nr. 9
- KOKKOT, J. *A Female Approach to Competition Law?* WuW 2023, Nr. 10
- KUENZLER, A. Third-generation of competition law. In *Journal of Antitrust Enforcement* 2023, No. 11
- KUPČÍK, J. a kol. *Moderní soutěžní právo a ekonomie*. Praha: C. H. Beck, 2024
- KUPČÍK, J. *Alternativní cíle soutěžního práva a prioritizace*. Antitrust 2018, č. 3
- LAMBERT, T. A. Neo-Brandeisianism: A Policy at War With itself. In *The Journal of Corporation Law* 2024, Vol. 49, No. 2
- LAMMI, G. *Transformation Of Antitrust Law To All-Purpose Cure For Socioeconomic Ills Would Backfire*, Forbes (23 July 2019), online
- LANGER, M., PAHA, J. *Ökonomische Aspekte der Unerlässlichkeit von Wettbewerbsbeschränkungen und der Quantifizierung von Nachhaltigkeitseffizienzen*. WuW 2024, Nr. 1
- LECCHI, E. *Sustainability and EU merger control*. E.C.L.R., 2023, Issue 2
- LIANOS, I. *Some Reflections on the Question of the Goals of EU Competition Law*. UCL London. Research Papers. 2013, Issue 3
- LIANOS, I. „Polycrisis“ and the changing „Life“ of Competition Authorities. WuW 2024, Nr. 2
- MAYER, CH. *Der Beitrag des Kartellrechts zum Green Deal*. WuW 2021, Vol. 50, No 5
- MONTI, G. Gender and Competition Law: an exploration of feminist perspectives. In *Journal of European Competition Law&Practice* 2025, Nr. 2
- MUNDT, A. *Bonn, Brüssel, Washington – Wohin geht das Wettbewerbsrecht?* WuW 2025, Nr. 3
- NOWAG, J. (ed.) *Research Handbook on Sustainability and Competition Law*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2024
- PETIT, N., SCHREPPPEL, T. *Complexity-Minded Antitrust*. Internet Law; Kooijmans Institute, VU Amsterdam, 7. 3. 2022,
- PIKE, CH. *What's Gender Got to Do with Competition Policy?* OECDONTHELEVEL, online
- PODSZUN, R. *Das Leitbild des wertgebundenen Wettbewerbs*. WuW 2024, Nr. 10
- RITTNER, F. *Der – unverfälschte – Wettbewerb: Grundlage und Ziel der EG*, WuW 2007, Nr.10
- ROHR, S. E., BLASCHCZOK, J. M. Diversity and cartel governance. In *Journal of European Competition Law&Practice* 2025, Nr. 2
- SCHMIDT, I. *Wettbewerbspolitik und Kartellrecht*. 7. Aufl., Stuttgart : Lucius & Lucius, 2001
- ŠMEJKAL, V. *Jednotný trh plný nových soutěžních nástrojů*. Antitrust 2025, č. 1
- ŠMEJKAL, V. *Soutěžní politika a právo Evropské unie 1950 – 2015*. Praha : Leges, 2015
- THOMAS, S. Normative Goals in Merger Control, online
- TIROLE, J. Socially responsible agencies. In *Competition Law&Policy Debate* 2022, Vol. 7, No 4
- TURNER, V. *Why competition Authorities must act now against „greedflation“*, online
- ZIMMER, D. (ed.) *The Goals of Competition Law*. Cheltenham : Edward Elgar, 2012